

Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om genomförande av sannings- och försoningsprocessen för döva och teckenspråkiga åren 2026–2028

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om genomförande av sannings- och försoningsprocessen för döva och teckenspråkiga åren 2026–2028 (RP 82/2025 rd): Ärendet har remitterats till arbetslivs- och jämställdhetsutskottet för betänkande.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- lagstiftningsråd Johanna Hautakorpi, justitieministeriet
- verksamhetsledare Magdalena Kintopf-Huuhka, Finlandssvenska teckenspråkiga rf
- verksamhetsledare Markku Jokinen, Finlands Dövas Förbund rf
- direktör Laura Pajunen, Finlands Dövas Förbund rf
- verksamhetsledare Risto Hoikkanen, Föreningen Finlands Dövblinda rf.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- riksdagens justitieombudsmans kansli
- dataombudsmannens byrå.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår en temporär lag om genomförande av sannings- och försoningsprocessen för döva och teckenspråkiga. I lagen föreslås bestämmelser om sekretariatet för sannings- och försoningsprocessen för döva och teckenspråkiga och om sekretariatets uppgifter, insamling och behandling av information, sekretariatets rätt att få information, personuppgiftsansvar, arkivering och avslutande av verksamheten.

Propositionen baserar sig på ett meddelande av regeringen Orpo den 31 augusti 2023 om främjande av likabehandling, jämställdhet och icke-diskriminering i det finländska samhället. I meddelandet dras det upp riktlinjer för genomförandet av en sannings- och försoningsprocess för döva och teckenspråkiga. Sannings- och försoningsprocessen är en gemensam process för finska staten och gemenskapen av döva och teckenspråkiga personer.

Betänkande AjUB 7/2025 rd

Syftet med de föreslagna bestämmelserna är att skapa en fungerande ram för genomförandet av processen, i synnerhet genom att ge en rättslig grund för insamling av information och för behandling av information som hör till särskilda kategorier av personuppgifter. Att föreskriva om sekretariatets ställning och uppgifter kan också stärka förtroendet för processen.

Lagen avses träda i kraft den 1 januari 2026.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Regeringen föreslår en temporär lag om genomförande av sannings- och försoningsprocessen för döva och teckenspråkiga. Sannings- och försoningsprocessen är en gemensam process för finska staten och gemenskapen av döva och teckenspråkiga personer.

Syftet med processarbetet är att dokumentera rättskränkningar och diskriminering mot döva och teckenspråkiga. Avsikten är också att öka medvetenheten om temat och lägga fram förslag som skapar en grund för försoning mellan finska staten och sammanslutningarna för döva och teckenspråkiga.

Syftet med de föreslagna bestämmelserna är att skapa en fungerande ram för genomförandet av processen. I lagen föreslås det bestämmelser om insamling, behandling och arkivering av uppgifter samt om ställningen och uppgifterna för sekretariatet. Erfarenheterna från sannings- och försoningskommissionen för samer har beaktats i lagförslaget. Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet välkomnar propositionen och tillstyrker lagförslaget, men med följande anmärkningar och tekniska korrigeringar.

Utskottet anser att båda delarna av processen är viktiga, det vill säga dels att utreda rättskränkningar och diskriminering, dels att öka medvetenheten och lägga fram förslag. Särskilt i fråga om den förstnämnda delen betonar utskottet vikten av att personuppgifter behandlas på ett förtroendeskapande sätt. Det är viktigt att de som deltar i processen får tillräcklig information om hur och i vilken form den information de lämnar förvaras, vem som får tillgång till den och för vilka ändamål den kan användas i framtiden. Utskottet anser det vara viktigt att videoupptagningar som ingår i materialet i så stor utsträckning som möjligt anonymiseras i arkiveringsskedet.

Vid utskottets sakkunnigutfrågning fick lagförslaget beröm såväl i fråga om sitt innehåll som i fråga om beredningen, där gemenskapen av döva och teckenspråkiga personer fått delta från första början. Vid beredningen har man beaktat de fyra olika språk som används av finländska döva och teckenspråkiga: det finska teckenspråket, det finlandssvenska teckenspråket, finska och svenska. Utskottet anser att det med tanke på sannings- och försoningsprocessens syfte är viktigt att den språkliga jämlikheten säkerställs i processen också i fortsättningen.

Betänkande AjUB 7/2025 rd

DETALJMOTIVERING

Lagen om genomförande av sannings- och försoningsprocessen för döva och teckenspråkiga åren 2026–2028.

5§. Rätt att få information av myndigheter och andra som sköter offentliga förvaltningsuppgifter. Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet föreslår en lagteknisk ändring i den föreslagna 5 §. Enligt utskottets uppfattning ska inte privata utförare av offentliga förvaltningsuppgifter omnämnas som myndigheter, eftersom det uttryckligen är fråga om andra som sköter offentliga förvaltningsuppgifter enligt 124 § i grundlagen, inte myndigheter. Utskottet föreslår därför att ”myndigheternas” ändras till ”deras”. Till följd av ändringen föreslås det att också paragrafens rubrik ändras.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Arbetslivs- och jämställdhetsutskottets förslag till beslut:

Riksdagen godkänner lagförslaget i proposition RP 82/2025 rd med ändringar. (Utskottets ändringsförslag)

Utskottets ändringsförslag

Lag

om genomförande av sannings- och försoningsprocessen för döva och teckenspråkiga åren 2026—2028

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Tillämpningsområde

Denna lag innehåller bestämmelser om sekretariatet för sannings- och försoningsprocessen för döva och teckenspråkiga samt om insamling, behandling och arkivering av information som behövs för genomförandet av processen.

Betänkande AjUB 7/2025 rd

2 §

Sekretariatet för sannings- och försoningsprocessen för döva och teckenspråkiga

Sannings- och försoningsprocessen för döva och teckenspråkiga har ett sekretariat som finns vid justitieministeriet. Sekretariatet är självständigt och oberoende i sitt uppdrag.

Justitieministeriet svarar för tillsättandet av sekretariatet och utnämningen av dess medlemmar.

Justitieministeriet kan tillsätta en styrgrupp för att vägleda och stödja sekretariatets arbete.

3 §

Sekretariatets uppgifter

Sekretariatet har till uppgift att samla in information om rättskränkningar och diskriminering som riktats mot döva och teckenspråkiga och att utifrån den information som sekretariatet samlar in bilda sig en helhetsbild av frågan samt att lägga fram förslag för att förbättra de dövas och teckenspråkigas samhälleliga ställning och främja försoning mellan staten och sammanslutningar för döva och teckenspråkiga.

Sekretariatet utarbetar en slutrapport om sitt arbete, som lämnas till statsrådet och sammanslutningarna för döva och teckenspråkiga.

4 §

Insamling och behandling av information

Sekretariatet kan begära information om rättskränkningar och diskriminering som riktats mot döva och teckenspråkiga samt om åtgärder som främjar försoning av dem som har utsatts för eller bevittnat rättskränkningar eller diskriminering. Information kan också begäras av dem som av någon annan orsak har sakkunskap i frågan. Sekretariatet får behandla denna information för att fullgöra sina uppgifter.

5 §

Rätt att få information av myndigheter och andra som sköter offentliga förvaltningsuppgifter

Sekretariatet har trots sekretessbestämmelserna rätt att av myndigheter och andra som sköter offentliga förvaltningsuppgifter få sådan information om diskriminering och rättskränkningar som döva och teckenspråkiga utsatts för som är nödvändig för att deras praxis och verksamhet ska kunna utredas.

Betänkande AjUB 7/2025 rd

6 §

Personuppgiftsansvarig

Sekretariatet är personuppgiftsansvarigt till den del det är fråga om behandling av information om rättskränkningar och diskriminering som riktats mot döva och teckenspråkiga samt om åtgärder som främjar försoning. Till övriga delar är justitieministeriet personuppgiftsansvarigt för den information som sekretariatet behandlar för skötseln av sina uppgifter.

7 §

Arkivering

När slutrapporten är klar arkiveras eller förstörs handlingar som gäller rättskränkningar och diskriminering som riktats mot döva och teckenspråkiga samt åtgärder som främjar försoning.

Handlingarna ska arkiveras eller förstöras senast ett halvt år efter det att slutrapporten lämnades.

Sekretariatet kan till en handling som överförs till arkivet foga en bestämmelse som begränsar utlämnandet av sekretessbelagda uppgifter till utomstående. På utlämnande av handlingar som överförts till arkivet tillämpas i övrigt lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999).

8 §

Avslutande av sekretariatets verksamhet

Sekretariatets verksamhet avslutas när slutrapporten har lämnats och de handlingar som avses i 7 § har arkiverats eller förstörts.

9 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 20 och gäller till och med den 31 december 2028.
Lagens 5 § tillämpas tills slutrapporten har lämnats.

Betänkande AjUB 7/2025 rd

Helsingfors 13.11.2025

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Arto Satonen saml
vice ordförande Lauri Lyly sd
medlem Tuomas Kettunen cent
medlem Minja Koskela vänst (delvis)
medlem Mikko Lundén saf
medlem Anders Norrback sv
medlem Olga Oinas-Panuma cent (delvis)
medlem Karoliina Partanen saml
medlem Mikko Polvinen gl (delvis)
medlem Piritta Rantanen sd
medlem Tere Sammallahti saml
medlem Henrik Vuornos saml (delvis)
ersättare Markku Siponen cent (delvis).

Sekreterare var

utskottsråd Meri Pensamo.